

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Н. І. Євтушенко*, м. Одеса

ВСТУП

Одним з пріоритетних напрямів програми модернізації загальноосвітньої і вищої школи визнано дистанційне навчання. 2000-го року прийнято Концепцію розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України 20 грудня 2000 р.), створено Українську систему дистанційного навчання — UDL System та Український центр дистанційної освіти (УЦДО), центри та лабораторії на базі вищих навчальних закладів. Дистанційна форма навчання успішно використовується у вищій освіті, під час професійної підготовки та перепідготовки кадрів, підвищення й удосконалення професійного рівня спеціалістів, під час самоосвіти. На рівні загальноосвітніх навчальних закладів дистанційна форма навчання — явище нове. Упровадження елементів дистанційної форми навчання в школі є необхідною умовою для досягнення сучасного рівня якості освіти.

У чому полягає суть і методологічні особливості дистанційного навчання, як воно виникло, як упроваджується у сучасній школі — саме цим питанням і присвячено статтю.

Дистанційне навчання (ДН) — це одна з форм організації навчального процесу, під час якого всі уроки або частину занять проводять з використанням сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій за умови територіальної віддаленості викладача й учнів.

Дистанційне навчання в школі дасть можливість вивести на новий рівень допрофільну і профільну підготовку учнів, дозволить забезпечити гнучкість і багатоманітність у навчанні, сприятиме більш повному розкриттю потенціалу учнів через фактично необмежену кількість дистанційних навчальних курсів. Саме дистанційна форма навчання відкриває можливості для учнів, які пропускають заняття з поважних причин (змагання, конкурси або хвороба та інше) та особливо для тих, хто за станом здоров'я навчається індивідуально, якісно задовольнити власні потреби в здобутті освіти.

* Н. І. Євтушенко, заступник директора з навчально-виховної роботи НВК № 49, м. Одеса.

ІСТОРІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Дистанційне навчання має свою майже 200-річну історію. 1836-го року в університеті Лондона було вперше запроваджено *кореспондентське* навчання. Навчальні матеріали подавалися від навчального закладу до студента (та у зворотному напрямку) лише в письмовій формі та пересилалися поштою. Ця форма навчання була поступово запроваджена іншими університетами, 1892-го року в університеті Чикаго, 1911-го року — Квінсленда. У СРСР з 20-х років ХХ ст. впроваджено як різновид кореспондентського навчання *заочне навчання*.

З розвитком радіо та телебачення у кінці 60-х на початку 70-х років на Заході відбулися зміни в заочному навчанні. Крім кореспондентського подання матеріалу, у навчальному процесі стали використовувати радіо- і телепередачі, очні зустрічі студентів з викладачами. Замість старого терміну почали використовувати новий, який найкраще відповідав формі навчання, — *дистанційне навчання*.

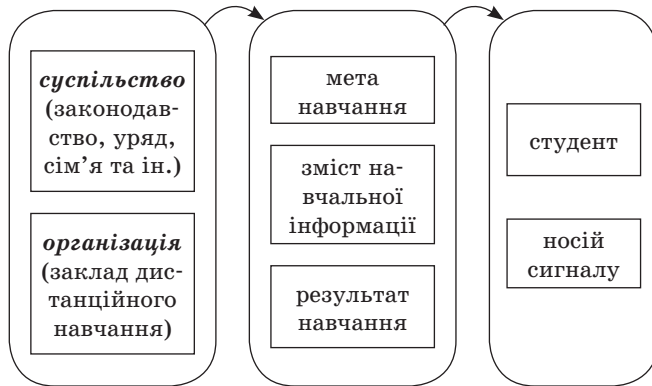
ТЕОРІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Ранні концептуальні теорії дистанційного навчання характеризують спрямованість на студента як активного учасника навчального процесу, який самостійно створює свій навчальний простір, та розглядають викладача й навчальний заклад як інформаційне джерело. Теоретиками дистанційного навчання раннього періоду вважають Р. Елінга, О. Петерса. У теорії автономії та незалежності (Рудольфа Елінга) дистанційне навчання розглядають як багатомірну систему процесів навчання і зв'язку за допомогою штучного сигналу-носія. Р. Елінг виділяє такі виміри цієї системи:

- 1) студент;
- 2) суспільство (законодавство, уряд, сім'я та ін.);
- 3) заклад дистанційного навчання;
- 4) мета навчання;

- 5) зміст навчання;
- 6) результат навчання;
- 7) відстань;
- 8) носій сигналу.

На схемі 1 подано виміри систем навчання за теорією автономії та незалежності Рудольфа Елінга.

■ **Схема 1. Структура дистанційного навчання**

До сучасних теорій дистанційного навчання відносять насамперед теорію реінтеграції актів викладання й вивчення Десмонда Кігена, теорії еквівалентності дистанційного навчання Майкла Сімонсона та Дага Шейла, тривимірну теорію дистанційного навчання Джона Вердьюїна та Томаса Кларка.

ПРИНЦИПИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

В основу дистанційного навчання покладені такі класичні принципи дидактики:

- природовідповідність;
- науковість і доступність;
- наочність;
- свідомість та активність;
- системність;
- систематичність і послідовність;
- зв'язок теорії з практикою.

Дистанційне навчання має характерні класичні дидактичні ознаки, такі як: мета, зміст, методи, засоби та форми навчання. Але ДН має і специфічні характеристики. Однією з них є те, що дистанційне навчання ґрунтується в основному на принципах *інформатизації* освіти й широкому застосуванні *телекомунікаційних* технологій. Сучасними принципами ДН, на думку В. Бикова та Н. Клокана:

- *інтерактивність* — передбачає діалог викладача з користувачем;
- *адаптивність* — забезпечує індивідуальний темп навчання, передбачає самостійний вибір слухачем курсу, часу навчання, терміну консультацій і складання іспитів, періодичне відновлення навчальної діяльності;
- *гуманістичність* — полягає в спрямованості навчання та освітнього процесу до людини, створенні максимально сприятливих умов навчання; засвоєнні обраної професії для розвитку і прояву творчої індивідуальності, високих громадянських, моральних, інтелектуальних якостей, що забезпечували б слухачеві курсу соціальну захищеність, безпечне та комфортне існування;
- *пріоритетність педагогічного підходу* під час проектування освітнього процесу — передбачає проектування дистанційного навчання, розробку теоретичних концепцій, створення дидактичних моделей тих явищ, які планують реалізувати; досвід комп'ютеризації дозволяє стверджувати: коли пріоритетною є педагогічна сторона, система є більш ефективною;
- *педагогічна доцільність застосування нових інформаційних технологій* — вимагає педагогічної оцінки ефективності кожного етапу проектування та створення дистанційного навчання; тому на перший план необхідно винести не впровадження техніки, а відповідне змістове наповнення навчальних курсів і освітніх послуг;
- *вибір змісту освіти* — зміст дистанційної освіти має відповідати нормативним вимогам Державного освітнього стандарту й вимогам ринку;
- *забезпечення захисту інформації*, що циркулює в дистанційному навчанні, — передбачає впровадження організаційних і технічних засобів безпечного та конфіденційного зберігання, передавання й використання потрібних відомостей;
- *стартовий рівень освіти* — вимагає певної кількості знань, умінь, навичок;
- *відповідність технологій до навчання* — адекватність технологій навчання моделям дистанційного навчання;
- *гнучкість і мобільність* — створення інформаційних мереж, баз і банків знань та даних для дистанційного навчання, що дозволять коригувати або доповнювати освітню програму;

водночас це збереження інформаційної інваріантної освіти, що забезпечує можливість переходу на навчання через споріднені або інші напрямки;

- *відповідність дистанційного навчання наявним формам освіти* — проєктоване дистанційне навчання зможе дати необхідний соціальний та економічний ефект за умови, якщо створені та впроваджені інформаційні технології не стануть чужорідним елементом у традиційній системі освіти, а будуть природно інтегровані в неї;
- *економічність* — передбачає раціональне використання фінансових та матеріальних ресурсів, точний розрахунок ефективності підвищення кваліфікації за цією формою навчання.

Дотримання цих принципів, адаптування їх для загальної освіти під час упровадження дистанційного навчання в школах сприятиме розвитку та поліпшенню ефективності навчання учнів, а також певною мірою визначить зміст, форми організації та методи дистанційного навчання.

На *схемі 2* подано принципи дистанційного навчання.

ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

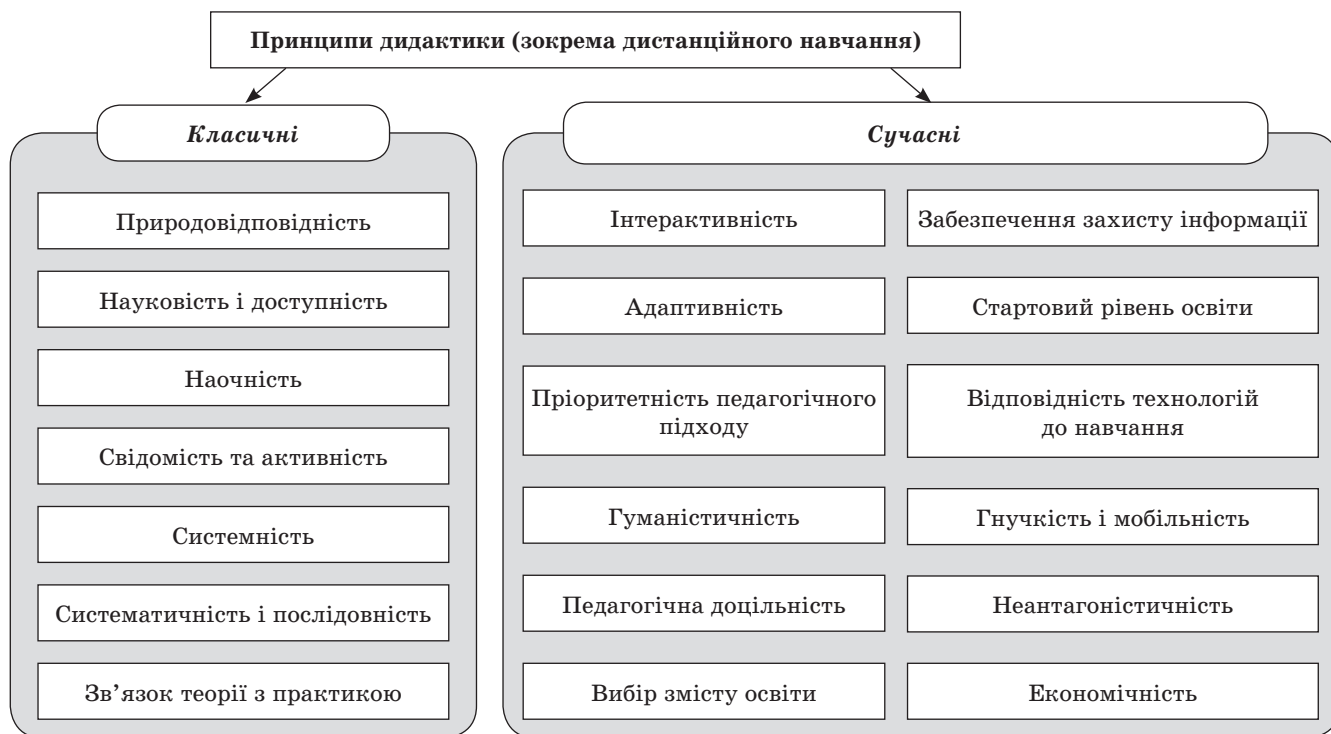
20 грудня 2000 року Постановою МОН України було прийнято Концепцію розвитку дистанційної освіти в Україні. У концепції визначено, що «дистанційна освіта — це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірньою, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання».

До складу технологій ДН входять педагогічні та інформаційні технології.

«Педагогічні технології дистанційного навчання — це технології опосередкованого активного спілкування викладачів зі студентами з використанням телекомунікаційного зв'язку та методології індивідуальної роботи студентів з структурованим навчальним матеріалом, представленим в електронному вигляді.

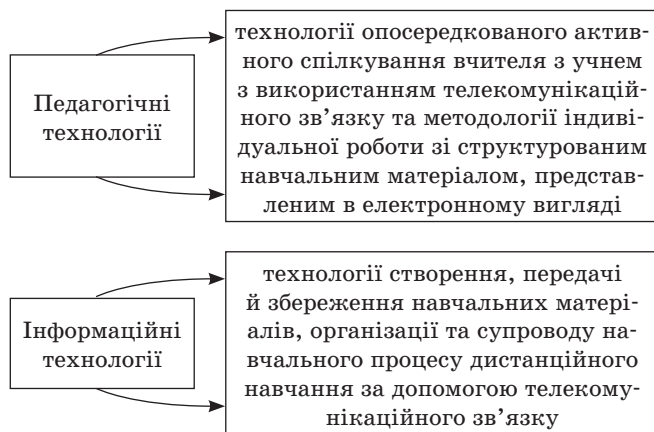
Інформаційні технології дистанційного навчання — це технології створення, передачі і збереження навчальних матеріалів, організації та супроводу навчального процесу дистанційного навчання за допомогою телекомунікаційного зв'язку».

На *схемі 3* подано технології дистанційного навчання.

■ **Схема 2. Принципи дистанційного навчання**

Методологічна основа дистанційного навчання

■ **Схема 3. Технології дистанційного навчання****ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В ШКОЛІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ**

На сучасному етапі дистанційне навчання в школі впроваджують на рівні експериментів.

За Наказом МОН № 1231 від 29.12.2009 відділом дослідження і проектування навчального середовища АПН України з 01 березня 2009 р. по 30 вересня 2011 р. проводився експеримент

з дистанційного навчання школярів (науковий керівник проекту к. т. н. Богачков Юрій Миколайович). У проекті взяли участь школи Києва та школи інших регіонів України. Концептуальні положення експерименту, одержані результати дозволяють оптимізувати процес упровадження ДН у загальній освіті України.

Цікавою, на мій погляд, є on-line система дистанційної підтримки навчання у школах, ліцеях та гімназіях України «Отримання знань» (<http://disted.edu.vn.ua>). Цей освітній Інтернет-ресурс створено Лабораторією інформаційних та комунікаційних технологій, що діє в фізико-математичній гімназії № 17 м. Вінниці, та Вінницьким міським центром дистанційної освіти школярів. Сайт є складовою інформаційно-освітнього середовища, у яке автори проекту мріють «занурити» весь навчально-виховний процес у фізико-математичній гімназії № 17 м. Вінниці, а згодом — у всіх школах регіону, а надалі — України. Цей Інтернет-ресурс пропонує школярам дистанційні курси, консультації, уроки. Портал є відкритим для всіх охочих користувачів та потенційних авторів курсів. Кожен запропонований новий курс проходить експертне оцінювання, що вимагає від авторів високого професійного рівня.

Мозаїка фактів**У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ ВІДМІНИЛИ ДОМАШНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

У Великій Британії відмінили обов'язкові домашні завдання для учнів початкової школи після того, як батьки почали скаржитися, що на їх виконання витрачається весь вільний час родини.

Згідно з чинним законодавством Великої Британії, на виконання домашніх завдань діти 7–11 років повинні витрачати не менше ніж півгодини на день. Але батьки скаржаться, що на виконання деяких вправ витрачається значно більше часу. Якщо ж дітей декілька, і всі вони навчаються в різних класах, домашня робота забирає вільний вечір у всієї родини.

Міністр освіти Майкл Гоув заявив, що тепер кожен учитель буде сам визначати, скільки домашньої роботи дати своїм учням, не до-

тримуючи раніше встановлених правил. При цьому Гоув підкреслив, що домашні завдання залишаються важливою частиною шкільної освіти. Для середніх і старших класів такого послаблення вже не буде.

Деякі початкові школи вже відмовилися від традиційних домашніх завдань. У деяких регіонах країни, наприклад у графстві Кент, самостійна робота була замінена спеціальним клубом, у якому раз на тиждень усі учні роблять додаткові завдання.

Багато хто з учителів зазначає, що необхідність щодня виконувати домашню роботу викликає в маленькій дитини стрес.

За матеріалами: Газета.Ru

Від учителів упровадження елементів дистанційного навчання в школі вимагає здійснення освітньої діяльності за новими технологіями, апробацію та впровадження новітніх методик організації навчального процесу. Упровадження дистанційного навчання неможливе без застосування інформаційно-комп'ютерних технологій як інструменту, що допомагає розширити можливості як учнів, так і вчителів, а також зробити вирішальний вплив на зміну та покращення освіти. Застосування новітніх інформаційно-комп'ютерних технологій змінює роль учителя, стимулює до впровадження нових педагогічних прийомів і підходів у підготовці до уроку.

Досить важливими стають такі якості, як здатність застосовувати інноваційні методи використання комп'ютера та можливостей, які він надає, з метою активізації пізнавальної діяльності, як високий рівень технічної грамотності, поглиблення та здобуття нових знань. Учитель повинен опанувати прийоми та технології ДН на професійному рівні, стати тьютером, а для цього пройти необхідну підготовку та навчання.

Курси, які готують тьютерів — учителів з дистанційного навчання, можна пройти в «Дистанційній академії» ВГ «Основа» (<http://osnova.com.ua>). Дуже важливо вчителю навчитися конструювати власний курс та вміти його супроводжувати — організувати дистанційне навчання.

Елементи дистанційного навчання використовують у школах під час організації олімпіад і конкурсів. Предметні олімпіади з інформатики «Бобер» для учнів 5–11 класів, проводять в інтерактивній формі, дистанційні конкурси «Кенгуру» з математики та «Ведмежатко» з мови та літератури, у яких учні 2–11-х класів беруть активну участь.

Звичним для багатьох учителів школи є спілкування з учнями через мережу Internet: консультації, обмін завданнями та їх виконання, підготовка проєктів та інше. Під час карантину таке спілкування набуло масового характеру, учні одержували завдання через розсилку та на сторінках сайту школи.

Для вдалого впровадження елементів ДН вчителю необхідно мати навички роботи з комп'ютером. Постає питання про те, наскільки впевнено вчителі працюють з комп'ютером. У нашій школі було здійснено дослідження цього питання. Опитано 53 педагогів, серед яких вчителі:

- початкових класів — 15;

- історії — 3;
- фізичної культури — 4;
- хімії-біології, географії — 5;
- математики-фізики — 6;
- іноземної мови — 3;
- музики та образотворчого мистецтва — 2;
- мови та літератури — 15.

Дослідження показало, що 13 % учителів серед опитаних не мають навичок роботи з комп'ютером. А з тих, хто використовує комп'ютер, 15 % не вміють працювати в мережі Internet.

Результати опитування були використані під час складання програми занять з учителями для підвищення їх рівня опанування комп'ютерної техніки та технологій. «Комп'ютерний лікбез» проводять у нашій школі протягом останніх чотирьох років у червні. Проводять заняття вчителі інформатики на базі шкільного кабінету комп'ютерних технологій. Практика показала ефективність поділу вчителів на групи з урахуванням рівня опанування ними комп'ютера та комп'ютерних технологій.

Програми цього року розраховані на декілька груп учителів:

- 1) «Початковий курс» для тих, хто тільки опановує комп'ютер;
- 2) «Базовий курс» для тих, хто відчуває труднощі під час роботи з тими чи іншими програмами Microsoft Office, у мережі Internet;
- 3) «Курс для досвідчених користувачів» зорієнтовано на організацію безпечного користування мережею, обмін досвідом використання прикладних програм навчального призначення на уроках, опанування техніки та методики використання на уроках інтерактивної дошки тощо.

Такі елементи ДН, як індивідуальний план навчання із використанням можливостей Internet для інтерактивного спілкування між учнем та вчителем тощо, ефективні під час організації індивідуального навчання школярів, які за станом здоров'я не можуть відвідувати навчальний заклад, — для «надомників». В ОНВК № 49 за рішенням методичної ради школи реалізується проєкт «Використання елементів дистанційного навчання в організації індивідуального навчання учнів», який орієнтовано на учнів, які за станом здоров'я не можуть відвідувати школу. Робота з учителями та учнями спрямована на опанування ними навичок роботи з комп'ютером

та використання можливостей мережі. Підготовкою учнів та оснащенням їх необхідними програмними засобами займається вчитель інформатики.

Для вчителів, яких залучають до індивідуального навчання, проводять практичні семінари, де відпрацьовують основні прийоми комбінування елементів ДН із індивідуальним навчанням. Як свідчить практика, важливо впроваджувати єдині вимоги роботи вчителів з учнями (розклад консультацій, порядок листування, організація чату тощо) та враховувати доцільність використання елементів ДН на різних етапах навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні* (затверджено Постановою МОН України В. Г. Кременем 20 грудня 2000 р.).
2. *Биков В. Ю.* Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України //

Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби технології : монографія / В. Ю. Биков, О. О. Гриценчук, Ю. О. Жук та ін. / Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання. — К. : Атіка, 2005. — С. 77–140.

3. *Клокар Н.* Методологічні основи запровадження дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації / Н. Клокар // *Шлях освіти*. — 2007. — № 4 (46). — С. 38–41.
4. *Ковальська К. Р.* Дистанційне навчання як перспективна форма розвитку предметно-орієнтованих професійних компетентностей учителів. <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/>
5. *Моисеев Е.* Дистанционное образование в школе // *Директор школи*. — 2010. — № 2.

Електронні ресурси. Режим доступу:

6. *Сайт експерименту з дистанційного навчання школярів* (керівник к. т. н. Богачков Ю. М.). <http://testportal.org.ua/>
7. *Відділ дослідження і проектування навчального середовища ІТЗН АПН України*. <http://www.ime.edu-ua.net/nauk.html>

 Ви енергійна та комунікабельна людина?

 Користуєтесь літературою ВГ «Основа»?

 Постійно робите замовлення через відділ «Книга-поштою»?

ПРОПОНУЄМО

стати вам частиною нашої команди — **Консультантом «Видавничої групи «Основа»» у вашій школі!**

Переваги Консультанта:

- ✓ іменний сертифікат Консультанта «Видавничої групи «Основа»»;
- ✓ знижка 5 % у разі замовлення від 300 грн;
- ✓ знижка 7 % у разі замовлення від 500 грн;
- ✓ сюрпризи та спеціальні пропозиції щопівроку.

Кожен Консультант отримує сертифікат разом зі своїм другим замовленням.

З цього моменту Ви — частина нашої команди, Консультант «Видавничої групи «Основа»»!

Стати Консультантом дуже просто.

Оформлюйте колективні замовлення у своїй школі на власне ім'я кожні 3 місяці на суму від 300 грн та користуйтеся додатковими знижками, спеціальними пропозиціями й подарунками!

Нас об'єднує спільна мета — створити міцну команду освітян та надати можливість кожному вчителю користуватися професійною літературою для вдосконалення своїх знань і вмінь!

**ПРИЄДНУЙТЕСЯ!
БУДЬМО ОДНІЄЮ КОМАНДОЮ —
«ОСНОВОЮ» ОСВІТИ В УКРАЇНІ!**

Повідомте нас про своє рішення стати консультантом ВГ «Основа»:

- за тел. (057)731-96-35;
- за e-mail: reklama@osnova.com.ua;
- за адресою: вул. Плеханівська, 66, м. Харків, 61001.